

Л. Є. Гусак

доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Н. П. Гальчун

завідувач навчально-методичного кабінету КЗВО «Волинський медичний інститут»,
аспірантка кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ІНТЕГРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Статтю присвячено одній з актуальних проблем сучасних наукових досліджень в галузі педагогіки – міжкультурній компетентності. Автори поставили собі за мету довести її інтегративний характер. У ході дослідження вивчено та проаналізовано сутність понять: “компетенція” та “компетентність”, подано власне визначення компетентності. Наведено вісім основних компетентностей, визначених Європейськими еталонними рамками, та перелік ключових освітніх компетентностей відповідно до нормативно-правових документів України в галузі освіти, проаналізовано їх взаємозв'язок.

Спираючись на досвід викладання іноземних мов у закладах вищої освіти автори статті звертають увагу, що формування міжкультурної компетентності найбільш успішно та повною мірою здійснюється при оволодінні студентами іншомовним кодом, яке ґрунтується на використанні різних видів діяльності: комунікативної, дослідницької, творчої тощо. А сам процес викладання іноземної мови особливо чітко демонструє інтегративний характер інтеркультурної компетентності та доводить взаємодіючий та взаємодоповнюючий характер загальнокультурної та комунікативної компетентностей. Автори дійшли висновку: оскільки соціокультурна складова є однією з трьох частин комунікативної компетентності, то вона, безумовно, є зв'язуючою ланкою із загальнокультурною компетентністю, що, у свою чергу, формує міжкультурну компетентність здобувача освіти.

Дослідники вважають, що інтегративний характер полікультурної компетентності полягає у здатності досягати взаєморозуміння з представниками різних культур. Вона слугує дієвим інструментом інтеграції та засобом мобільності українських фахівців у європейському та світовому освітньому і професійному просторах, сприяє їх конкурентоздатності у полікультурному суспільстві. Автори статті рекомендують враховувати результати дослідження у розробці освітніх та освітньо-професійних програм при формуванні переліку освітніх компонентів, програм та силабусів навчальних дисциплін у закладах вищої та фахової передвищої освіти.

Ключові слова: компетенція, компетентність, комунікація, культура, комунікативна компетентність, загальнокультурна компетентність, міжкультурна компетентність.

Постановка проблеми. Стрімке зростання міжнародних професійних та культурних взаємовідносин, входження України у європейське та світове співтовариство роблять все актуальнішою потребу в підготовці конкурентоздатного, мобільного, компетентного сучасного професіонала, здатного до адекватної реакції у різноманітних комунікативних ситуаціях, вибору належних засобів, способів та прийомів взаємодії, налагодження продуктивного діалогу з представниками різних культур та національностей. Дана потреба стає не лише обов'язковою складовою професійної підготовки, а й важливою умовою індивідуального саморозвитку [1, с. 388].

Проблема підготовки фахівців до взаємодії в умовах всезростаючого багатокультурного соціуму й створення освітнього середовища, яке

допоможе запобігти дискримінації, відторгненню, насильству, конфліктам, зумовлених взаємодією різних культур та світоглядів стає однією із важливих парадигм освітньої політики.

Таким чином, необхідно підготувати молодь, яка може виступати суб'єктом діалогу культур у світі, обтяженому міжетнічними, міжкультурними, соціально-економічними конфліктами та глобальними кризами сучасної цивілізації.

Володіння іноземною мовою є одним із засобів міжкультурної комунікації та адекватної взаємодії з носіями різних культур. Науковці вважають, що це зумовили три причини: 1) гуманістична функція іноземної мови як навчальної дисципліни у розвитку креативних та логічних якостей особистості, 2) володіння мовою на комунікативно достатньому рівні у сучасному взаємозалежному

та взаємопов'язаному світі сприяє встановленню ділових контактів між професіоналами різних галузей, 3) зняття мовних бар'єрів значно розширює можливості як для працевлаштування за кордоном, так і отримання освіти.

Тому, перед вищою школою постає завдання не лише оновлення навчального контенту у викладанні іноземних мов, а й формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців [2, с. 2]

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Як вітчизняні так і зарубіжні вчені різних галузей дослідження виявляли значний інтерес до питань пов'язаних з різними аспектами міжкультурної компетентності. А саме – вивчалися такі напрямки: формування соціокультурної компетентності (О. Бирюк, І. Закір'янова, Д. Іщенко, С. Шукліна та ін.), формування комунікативної компетентності (С. Зенкевич, Л. Мітіна, Ю. Пассов, Л. Романишина, З. Підручна та ін.), формування професійної компетентності (Л. Зеленська, Л. Карпова, Н. Кузьміна, Н. Лобанова, А. Маркова та ін.), формування окремих аспектів професійної іншомовної компетентності (Л. Алатова, В. Барксі, О. Волченко, Н. Гез, А. Гордєєва, В. Калінін, Б. Ліхобабін, С. Ніколаєва, О. Овчарук, О. Пінська, Ф. Вінгард, В. Кейблз та ін.) [3, с. 8-9].

Мета статті. Вивчити та проаналізувати науково-педагогічну літературу та інтернет-ресурси із досліджуваної теми; довести, що міжкультурна компетентність має інтегративний характер; обґрунтувати, що формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти під час вивчення іноземної мови здійснюється у найбільш повній мірі; дати рекомендації щодо застосування результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Перш за все слід розрізнити поняття “компетенція” і “компетентність”. Загальнодоступна вільна багатомовна онлайн-енциклопедія “Вікіпедія” пояснює, що поняття “компетенція” походить від латинського слова “competentia” (взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – сукупність предметів відання, завдань, повноважень, прав і обов'язків державного органу або посадової особи, що визначаються законодавством [4].

Під компетенцією розуміють певну сферу, коло діяльності, наперед визначену систему питань, щодо яких особистість повинна бути добре обізнаною, тобто володіти певним набором знань, умінь, навичок та власного до них ставлення.

Інше джерело тлумачить компетенцію як коло питань, з якими людина добре обізнана, володіє знаннями й досвідом; – це інтегрований результат опанування змістом освіти, який виражається в готовності здобувача освіти використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для

розв'язання практичних і теоретичних завдань [5].

А професійна компетенція – це вміння використати знання, вміння, навички, досвід у конкретних умовах, досягнувши при цьому максимально позитивного результату [4].

Володіння особою відповідною компетенцією визначається терміном “компетентність”. Якщо “компетенція” є наперед заданою нормою освітньої підготовки, то “компетентність” – це якість особистості, необхідна для якісної продуктивної діяльності у певній галузі [5].

Компетентність – це досвід, обізнаність та знання, відповідно до визначення Вікіпедії. Компетентність у перекладі з латинської мови означає коло питань, у яких особа добре обізнана, має знання та досвід. Окрім того, компетентність визначається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей та ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [6].

У більш ширшому визначенні йдеться, що компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і виступає результатом навчання на певному рівні вищої освіти [6].

Окрім того, компетентність виступає якістю особистості, її певним надбанням, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється у критичний момент за рахунок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та набутими знаннями, у прийнятті адекватних рішень щодо нагальної проблеми.

Компетентність, як педагогічне явище, не передбачає специфічні предметні вміння та навички, загально предметні мисленнєві чи логічні операції (хоча, звісно, базується на останніх), а конкретні життєві вміння та навички, необхідні людині будь-якої професії чи віку [5].

У ряді європейських країн до освітніх програм внесено зміни, що передбачають створення основи для досягнення студентами необхідних компетенцій. Відповідно до Закону України “Про освіту” (2017 року) наша держава також переходить на нові освітні програми, що передбачають “формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина” (Ст. 5, п. 5) [7].

Необхідно відрізнити просто “компетентності” від “освітніх компетентностей». Компетентності для здобувача освіти – це образ його майбутнього, орієнтир для освоєння. Проте, в період навчання у нього формується набір складових “дорослих” компетентностей,

і він освоює ці компетентності з освітньої точки зору, не лише готуючись до майбутнього, а й живучи в сьогоденні. Освітні компетентності стосуються не всіх видів діяльності, притаманних людині (дорослому фахівцю), а лише тих, що належать до загальноосвітніх галузей та навчальних предметів. Зазначені компетентності виражають предметно-діяльнісну складову загальної освіти та покликані забезпечувати комплексне досягнення її цілей.

Освітня компетентність – вимога до освітньої підготовки, що становить сукупність взаємозалежних значеннєвих орієнтацій, знань, умінь, навичок та досвіду діяльності студента щодо визначеного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для проведення особистісно та соціально значущої продуктивної діяльності [8].

Більшість дослідників вважають за доцільне визначити обмежений набір компетентностей.

Європейські еталонні рамки виділяють вісім основних компетентностей: 1) спілкування рідною мовою, 2) спілкування іноземними мовами, 3) знання математики та загальні знання у сфері науки й техніки, 4) навички роботи з цифровими носіями, 5) навчання заради здобуття знань, 6) соціальні та громадянські навички. 7) ініціативність та практичність, 8) обізнаність та самовираження у сфері культури [9].

Щодо ієрархії освітніх компетентностей, то відповідно до поділу змісту освіти на загальну предметну (для всіх дисциплін), міждисциплінарну (для циклу навчальних дисциплін чи освітніх галузей) та предметну (для кожної навчальної дисципліни), виділяється трирівневий поділ на:

– ключові компетентності, що стосуються загального (мета предметного) змісту освіти;

– загальнопредметні (або загальнодисциплінарні) компетентності, які стосуються певного кола навчальних дисциплін та освітніх галузей;

– предметні компетентності, частини стосовно двох попередніх рівнів компетентностей, що мають конкретний опис та можливість формування в межах навчальних дисциплін [8].

Ключові освітні компетентності визначаються для кожної галузі освіти, для кожного освітнього рівня та конкретного освітнього компонента. Наприклад, ключові навчально-пізнавальні компетентності виражаються через загально предметну рефлексивну компетентність, а потім у такій предметній компетентності з іноземної мови, як здатність сприймати та розуміти мовлення на слух (аудіальна компетентність).

Відповідно до основних цілей освіти, структурного представлення соціального та особистісного досвіду, основних видів діяльності здобувачів освіти, які дають можливість опанувати соціальний досвід, здобувати життєві та практичні навички в сучасному соціумі, виділяється перелік ключових освітніх компетентностей:

1. Ціннісно-сміслова компетентність, що стосується світогляду, ціннісних орієнтирів, здатності бачити й розуміти навколишній світ, усвідомлювати свою роль та призначення, уміння обирати цільові та знаннєві установки, приймати рішення; забезпечує механізм самовизначення та окреслює індивідуальну освітню траєкторію та програму життєдіяльності студента.

2. Загальнокультурна компетентність визначає коло питань, в яких необхідно бути добре обізнаним, мати пізнання та дуже широкий досвід діяльності (особливості національної та загальнонародської культури, духовно-моральні принципи життя особистості та суспільства, окремих народів, культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ й традицій, роль науки й релігії в житті, їх вплив на світ, компетентності в побутовій та культурно-дозвіллевій сфері, досвід засвоєння наукової картини буття, що розширюється до культурологічного та загальнонародського усвідомлення світу).

3. Навчально-пізнавальна компетентність становить сукупність компетентностей у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає логічні, методологічні, евристичні, загальнонавчальні аспекти пізнання у співвідношенні з реальними об'єктами вивчення.

4. Інформаційна компетентність передбачає здатність здобувача освіти самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, систематизувати, переробляти, зберігати та передавати її за допомогою сучасних інформаційно-пошукових технологій та гаджетів.

5. Комунікативна компетентність включає знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими окремими людьми та подіями, навички роботи в групі відігрівання соціальних ролей, вміння презентувати себе, написати лист, анкету, заяву, поставити запитання, вести діалог, дискусію тощо.

6. Соціально-трудова компетентність означає володіння знаннями та досвідом у сфері громадянсько-суспільної діяльності, у соціально-трудовій сфері, у сфері сімейних стосунків та обов'язків, у питаннях економіки, права, професійного самовизначення.

7. Компетентність особистого самовдосконалення передбачає засвоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки; опанування способами діяльності у власних інтересах і можливостях з метою самопізнання, розвитку сучасних необхідних особистих якостей, формуванні психологічної грамотності, культури мислення й поведінки; застосування правил особистої гігієни; турботу про власне здоров'я, статеvu грамотність, внутрішню екологічну культуру; комплекс якостей, пов'язаних з основами безпечної життєдіяльності [8].

Із перерахованого переліку компетентностей слід звернути особливу увагу на загальнокультурну та комунікативну компетентності, які безпосередньо формуються у процесі оволодіння іноземною мовою. Крім того аналогічне поєднання ми виділяємо також серед восьми основних компетентностей Європейських еталонних рамок. А саме: спілкування іноземними мовами й обізнаність та самовираження у сфері культури.

Загальнокультурна компетентність є суттєвою інтегративною якістю особистості, яка забезпечує привласнення основ загальної культури як сфери духовного життя людини, опанування вміннями визначати та реалізовувати свою поведінку й фахову активність паралельно орієнтуючись на цінності загальної культури, збагачення досвіду налагодження та розвитку конструктивних, толерантних відносин у ситуаціях міжособистісного спілкування та професійної взаємодії в умовах соціуму, безпосереднє поєднання когнітивних, комунікативних, емоційних й моральних якостей [10].

Загальнокультурна компетентність дає можливість особі аналізувати та оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в культурній та духовній сферах сучасного українського суспільства. За висновками багатьох класифікаторів компетентностей (Н. Бібік, І. Зимня, В. Шадріков) дана є "стрижневою" серед усіх компетентностей. Вона забезпечує освоєння усіх суб'єктів освітнього процесу гуманітарних та культурних цінностей та передбачає: – формування культури міжособистісних відносин, – оволодіння вітчизняною та світовою спадщиною, – введення та закріплення принципів толерантності, плюралізму тощо [11].

Однак, опанування загальнокультурною компетентністю неможливе без володіння іноземною мовою як комунікативним кодом у спілкуванні представників різних культур, національностей, етносів. Власне дану функцію забезпечує комунікативна компетентність як здатність особистості застосовувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з оточуючими та віддаленими людьми та подіями, навички роботи у колективі, володіння різноманітними соціальними ролями [12].

Під комунікативною компетентністю слід розуміти здатність налагоджувати й підтримувати необхідні контакти з людьми, певний набір знань, умінь і навичок для забезпечення ефективної комунікації, уміння встановлювати та коригувати коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для комунікативного партнера. Дані компетентності формуються при безпосередній взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається з різних джерел: як із безпосередньої взаємодії з комунікантами, так і з літератури, театру, кіно, з яких особа дізнається про

особливості комунікативних ситуацій, характер та способи міжособистісної взаємодії та засоби їх аналізу й вирішення [12].

Ю. Ємельянов визначає комунікативну компетентність як вищу здатність особистості, що дає можливість вирішувати проблеми, які виникають у різних життєвих ситуаціях; – це "конгломерат знань, мовних та позамовних умінь і навичок спілкування набутих особистістю під час природної соціалізації, навчання та виховання" [13].

Комунікативна компетентність передбачає володіння мовами та містить три складові: мовну, мовленнєву та соціокультурну [13]. Остання складова демонструє взаємозумовленість комунікативної та загальнокультурної компетентностей.

Проаналізувавши теоретичні засади загальнокультурної та комунікативної компетентностей проходимо до висновку, що їх формування має інтегративний характер. Адже, розвиток загальнокультурних компетенцій неможливий без комунікації в соціумі. І навпаки: формування комунікативних здібностей особистості відбувається в умовах певної культури, визначеного культурного середовища. Таким чином, явища загальної культури та комунікації зумовлюють та взаємодоповнюють одне одного. Звідси зароджується феномен міжкультурної компетентності, яка визначається як це здатність успішно спілкуватися з представниками інших культур та етносів [14].

У попередніх дослідженнях нами було сформульоване своє бачення даного поняття як "здатності будувати успішні комунікативні взаємозв'язки з представниками інших культур, що ґрунтується на високому рівні соціальної сприйнятності, позитивній етнічній ідентичності, сформованому толерантному ставленні до партнерів по взаємодії та готовності до двозначних комунікативних ситуацій" [15, с. 162].

Комунікація відображає найважливішу сферу нашого співіснування. Якщо особа щось не розуміє або неправильно трактує – виникає не лише відчуття незручності, а й певна агресія, що може спричинити конфлікт. Однією з проблем, що перешкоджають комунікації є проблема низького рівня міжкультурної компетенції особи. "Міжкультурна компетенція – це не тільки знання мови та знання країнознавчого характеру, також вміння та досвід, без яких розуміння людини іншої культури стає нелегким" [16, с. 443]. Це може спричинити загощення міжнаціональних, міжетнічних чи міжконфесійних конфліктів. Саме тому формування міжкультурної компетентності покликане забезпечити набуття здобувачами освіти досвіду міжкультурного спілкування, навчання навичкам та вмінням спілкування з представниками різних культур.

Знання норм та традицій комунікативної культури одного народу дасть можливість учасникам мовного акту, які належать до представників

різних національностей, адекватно розуміти та сприймати один одного, тобто сприяти міжкультурній комунікації. Для формування міжкультурної компетентності не достатньо лише позитивного ставлення до іншої культури. Необхідний контакт з культурою та її представниками.

Належність партнерів по комунікації до різних культур може спричинити проблеми при спілкуванні. Це зумовило низку змін у сучасній дидактиці іноземних мов. А саме: метою заняття виступає формування не лише мовної компетенції, а й міжкультурної. Таким чином результат навчання іноземній мові передбачає формування у здобувачів освіти комплексу компетентностей, серед яких комунікативної та міжкультурної відводиться важливе місце.

Міжкультурна компетентність є однією з найсуттєвіших для сучасного фахівця. Йдеться про наявність таких професійних якостей як знання щодо національних культур та моделей виховання, знання іноземної мови, психологічні характеристики особистості: відвертість, гнучкість, терпимість, готовність працювати з представниками інших культур тощо [3, с. 9].

Метою формування міжкультурної компетентності є досягнення такої якості мовної особистості, яка дасть їй змогу вийти за межі власної культури й набути якості медіатора культур, не втративши власної культурної ідентичності [3, с. 10].

Важливим інструментом полікультурного розвитку майбутніх фахівців є іноземна мова – невід’ємний засіб входження особистості у світ іншомовної культури, інструмент пізнання у діалозі / полілозі культур, засіб інтеграції людини до нового суспільства та нової суспільної ситуації [17, с. 29].

Говорячи про входження в культурне середовище іншого народу чи країни, іноземна мова залучає здобувачів освіти до міжкультурної взаємодії з перших кроків знайомства з іншомовним кодом у школі. Особа не може бути мовно компетентною не знаючи і нічого не розуміючи про культуру, яка сформувала мову. Подальше навчання передбачає набуття мовленнєво-комунікативних навичок, які забезпечують комунікацію в полікультурному світі [17, с. 30], де мова людини є засобом осмислення світу, прилученням до цінностей, створених іншими народами. А опанування іноземною мовою як залучення до іншої культури розглядається як діалог двох культур у загальному вимірі міжкультурного спілкування.

Оволодіння іноземною мовою сприяє розширенню світогляду здобувача освіти, активізації культурного освоєння світу, розумінню інших соціумів та народів, комунікації культур, професійному зростанню та вдосконаленню знань [18, с. 102]. Тобто, ми можемо констатувати безпосередній зв’язок загальнокультурної, комунікативної компе-

тентностей та компетентності особистого самовдосконалення, які ведуть, в кінцевому рахунку, до формування міжкультурної компетентності майбутнього фахівця.

Власне, іноземна мова як інструмент пізнання в рамках компетентнісного підходу є засобом формування полікультурної компетентності конкурентоздатного фахівця. Таким чином, проблема викладання іноземних мов розглядається в комплексі, що включає не лише мовні й комунікативні, а й етно-соціокультурні аспекти в семантичному просторі міжкультурної комунікації [17, с. 28].

Останнім часом іноземна мова розглядається деякими науковцями як інструмент полікультурного розвитку особистості тих, хто навчається, або як засіб, що забезпечує людині її інтеграцію до нового суспільства, до нової суспільної ситуації. Введення елементів культури в процес навчання іноземній мові є нагальною потребою сьогодення, оскільки шляхом усвідомлення та відокремлення відмінностей культур, толерантного ставлення до цих відмінностей стимулюється лінгвістичний, когнітивний та соціальний розвиток особистості [3, с. 8].

Оволодіння іноземними мовами та їх застосування як засобу міжнародного спілкування неможливе без глибокого та різнобічного вивчення культури носіїв мови, їх менталітету, національного характеру, способу життя, бачення світу, традицій, звичаїв тощо. Лише поєднання даних двох видів знання – мови й культури – гарантує ефективну та плідну комунікацію [18, с. 103].

Процес міжкультурної комунікації виступає специфічною формою діяльності, що не обмежується лише володінням іноземною мовою, а й потребує знання матеріальної й духовної культури іншого народу, релігії, цінностей, моральних установок, світоглядних уявлень тощо, які в сукупності визначають модель поведінки кожного з комунікантів [18, с. 103].

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує відповідний рівень їхнього культурного розвитку, який дає можливість вільно орієнтуватися і комфортно почуватися у країні, мова якої вивчається [17, с. 30].

Безпосередній зв’язок навчання іноземній мові та культурі іншої країни підтверджує В. В. Гурмаза, окреслюючи принципи їх єдності. Перший принцип визначає засвоєння особою, яка виросла в певній національній культурі, важливих фактів, норм та цінностей чужої національної культури. При цьому важливо сформулювати у здобувачів освіти позитивне ставлення до отриманої навчальної інформації про іншу країну. Другий принцип реалізується через формування у студентів позитивної установки до народу-носія мови, оскільки однією з

цілей вивчення мови є зближення народів. Третій принцип окреслює вимоги цілісності та гомогенності мовного навчального процесу: інформація країнознавчого змісту підлягає витягу з природних форм мови та навчальних текстів та не повинна вноситися ззовні. Четвертий принцип стосується уточнення специфіки країнознавства: країнознавчий аспект реалізує філологічний спосіб вторинного пізнання в освітньому процесі [3, с. 11].

Таким чином, знання про культуру іншої держави сприяють розвитку ерудиції, яка, у свою чергу, виступає важливою передумовою забезпечення здатності до міжкультурного спілкування та досягнення у ньому порозуміння. Здобуті знання є суттєвою допомогою в адаптації до іншомовного середовища, а пізніше – до полікультурного соціуму. Тобто, культурний контент у змісті навчання іноземній мові слугує основою для формування міжкультурної компетентності.

Іноземна мова як інструмент пізнання в контексті комунікативно-орієнтованого навчання виступає засобом полікультурної освіти та основою для формування у здобувачів освіти комунікативної компетентності, а саме: мовленнєвої, розмовної, практичної, соціально-лінгвістичної та міжкультурної. Це виявляється у здатності застосовувати іноземну мову як знаряддя мовленнєво-розумової діяльності в полікультурному світі [2, с. 3].

У результаті конкурентоздатний фахівець повинен: вміти належним чином сприймати та інтерпретувати різні культурні цінності; свідомо уникати розділення культур, бачити в інших культурах не лише відмінності, а й подібності; розглядати інші культури та їх представників з точки зору емпатії; співвідносити наявні етнокультурні стереотипи із власним досвідом та робити адекватні висновки; вміти переглядати та змінювати власні судження щодо чужої культури внаслідок здобуття нових навичок та досвіду міжкультурного спілкування; для глибшого розуміння власної культури здобувати нові знання про іншу; синтезувати та узагальнювати власний досвід міжкультурного діалогу [2, с. 4].

Отже, актуальна задача навчання іноземним мовам як засобу комунікації між представниками різних народів та культур розв'язується у процесі навчання мови у безпосередньому зв'язку зі світом та культурою народів-носіїв цієї мови. І, в кінцевому рахунку, даний процес забезпечує формування міжкультурної компетентності сучасного фахівця.

Іншомовне ділове / професійне спілкування, зумовлене соціальним замовленням, є однією із найважливіших складових підготовки майбутніх фахівців. Саме тому, курс іноземної мови у закладах вищої освіти покликаний носити комунікативний характер, а його завдання визначаються як комунікативні та пізнавальні. Предметом вивчення стають лінгвістичні соціолінгвістичні, культуроло-

гічні особливості комунікативної та міжкультурної поведінки зарубіжних фахівців, моделювання комунікативної співпраці у професійно значущих ситуаціях, що зумовлює формування у студентів міжкультурної компетентності [17, с. 30].

Міжкультурно-компетентна особа, формування якої відбувається за допомогою іноземної мови в системі сучасної освіти, володіє певним рівнем лінгвокраїнознавчих, соціолінгвістичних, соціокультурних та міжкультурних знань і вмінь, що забезпечують реальне ділове спілкування у професійно-орієнтованій сфері. Розвиток та актуалізація практичних знань і вмінь здійснюється під час різних видів діяльності: комунікативної, дослідницької, самостійної, творчої діяльності, спрямованих на самовдосконалення та саморозвиток [19].

Тому зміст вузівського курсу іноземної мови повинен включати великий осяг інформації щодо національної культури й традицій, бізнес-етикету, поєднувати всі види мовленнєвої діяльності в їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності, які здійснюються у широкому соціальному контексті.

Всебічне оволодіння студентами іноземною мовою повинне відповідати міжнародним стандартам щодо сучасного професіонала, сприяє мобільності українських фахівців у Європі. Оскільки міжкультурне спілкування є не лише полілогом на рівні культури туризму, мистецтва, побуту тощо, а й комунікацією на визначеному професійному рівні. Тому підвищення міжкультурної та професійної компетентностей є взаємозалежним та взаємозумовлюючими. Саме тому, вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти набуває нового змісту у формуванні фахівців нового типу, які володіють мовою, здійснюючи професійну діяльність на міжнародному рівні, пристосовуючись до нового засобу комунікації, пізнаючи іншу культуру, осмислюючи власні етнокультурні коди, швидко адаптуючись у полікультурному просторі, виявляючи толерантне ставлення до чужої культури [3, с. 8].

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що аналіз досліджуваної проблеми довів інтегративну сутність міжкультурної компетентності. Особливо чітко це демонструє взаємодоповнюючий та взаємозумовлюючий характер формування загальнокультурної та комунікативної компетентностей при викладанні іноземної мови. Соціокультурна складова є однією із трьох частин комунікативної компетентності, яка є, безумовно, зв'язуючою ланкою із загальнокультурною компетентністю, що, у свою чергу, формує міжкультурну компетентність здобувача освіти.

Міжкультурна компетентність, по суті, є результатом розвитку студента у процесі навчання і становить сукупність знань щодо національно-культурних особливостей та реалій країни, мова якої вивчається, та низки міжкультурних умінь,

що сприяють адаптації у професійному полікультурному просторі.

Важливим є той факт, що формування міжкультурної компетентності найбільш успішно і повною мірою відбувається під час вивчення іноземної мови, яке ґрунтується на використанні різних видів діяльності: комунікативної, дослідницької, самостійної, творчої, спрямованих на самовдосконалення та саморозвиток особистості.

Сучасний конкурентоспроможний фахівець не може бути мовно компетентним не знаючи і нічого не розуміючи про культуру, яка сформувала мову. Опанування іноземною мовою є залученням до іншої культури і розглядаються як діалог двох культур у загальному вимірі міжкультурного спілкування. Тобто взаємозв'язок мови й культури при вивченні іноземної мови є основою формування міжкультурної компетентності сучасного спеціаліста будь-якої галузі.

Інтегративний характер міжкультурної компетентності полягає у здатності досягати взаєморозуміння з представниками різних культур на основі знання, розуміння та дотримання універсальних правил та норм поведінки міжнародного етикету [18, с. 103], встановлювати взаємозв'язки з представниками інших країн, взаємозбагачувати культурні цінності цих країн.

Таким чином, головною метою навчання іноземній мові є формування іншомовної комунікативної компетентності, яка трактується як здатність до міжкультурного іншомовного спілкування, тобто – міжкультурної компетентності сучасного фахівця.

Міжкультурна компетентність слугує дієвим інструментом інтеграції та засобом мобільності українських фахівців у європейському та світовому освітньому і професійному просторах, сприяє їх конкурентоздатності у полікультурному соціумі, допомагає уникнути непорозуміння й загострення міжнаціональних, міжетнічних та міжконфесійних конфліктів. Тому формування міжкультурної та професійної компетентностей сучасного конкурентоздатного фахівця є взаємозумовлюючими та взаємозалежними.

Вважаємо, що результати проведеного дослідження варто враховувати при розробці освітніх та освітньо-професійних програм у частині формування переліку освітніх компонентів та вибіркового дисциплін, програм та силабусів навчальних дисциплін у закладах вищої та фахової передвищої освіти.

Список використаної літератури:

1. О. О. Рембач. Формування міжкультурної компетентності майбутніх правознавців у процесі іншомовної підготовки. Університетські наукові записки, 2017. № 63. С. 387-400. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2017_3_36
2. Л. І. Воротняк. Деякі аспекти формування міжкультурної комунікативної компетентності магістрів вищих педагогічних навчальних закладів. *Педагогічні науки. Вісник Нац. ак. Держ. прик. сл. України*. 2015. Випуск 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_1_3 (дата звернення : 14.07.2022)
3. Гончарова О. А., Маслова А. В. Формування міжкультурної компетентності студентів немовних спеціальностей в процесі навчання іноземної мови. *Науковий вісник Меліт. держ. пед. ун-ту ім. Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. Мелітополь, 2010. № 5. URL : <https://goo.gl/2Wqibq> (дата звернення : 14.07.2022)
4. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Компетентність. URL : <https://uk.wikipedia.org/Компетентність> (дата звернення : 14.07.2022)
5. Зручніше ніж в бібліотеці. Навчальні матеріали онлайн. URL : https://pidru4niki.com/16930803/pedagogika/kompetentsiya_sut_struktura_osnovni_vidi (дата звернення : 14.07.2022)
6. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Компетентність. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Компетентність> (дата звернення : 14.07.2022)
7. Про Освіту : Закон України від 05.09.2017. № 38-39 (зі змінами). URL : <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення : 14.07.2022)
8. Освіта.ua. Сучасна освіта. URL : <https://osvita.ua/school/method/2340/> (дата звернення : 14.07.2022)
9. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages. URL : <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages> (дата звернення : 14.07.2022)
10. Зубчевська С. В. Формування загальнокультурної компетентності студентів аграрного коледжу у позааудиторній діяльності : дис. ... к. пед. наук : 13.00.07 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2015. 248 с. URL : <https://nauka.udpu.edu.ua/dysertatsiya-7/> (дата звернення : 14.07.2022)
11. Genezum. Загальнокультурна грамотність як одна з ключових компетентностей нової української школи. URL : <https://genezum.org/library/zagalnokulturna-gramotnist-yak-odna-z-klyuchovyh-kompetentnostey-novoi-ukrainskoi-shkoly> (дата звернення : 14.07.2022)
12. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Комунікативна компетентність. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Комунікативна_компетентність (дата звернення : 14.07.2022)
13. Комунікативна компетентність. URL : <https://sites.google.com/site/komunikativna21234567890/> (дата звернення : 14.07.2022)
14. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Міжкультурна компетентність. URL : <https://uk.wikipedia.org/>

- wiki/Міжкультурна_компетентність (дата звернення : 14.07.2022)
15. Гальчун Н. Теоретичне осмислення поняття міжкультурної компетентності в сучасних наукових дослідженнях. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2021. Вип. 35. С.157-163. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.32>
  16. Воронкова Н.Р. Формування міжкультурної компетенції особистості в процесі навчання іноземної мови. *Наукові записки Кіров. держ. пед. ун-ту. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2012. Вип. 104. Ч. 2. С. 443–447.
  17. Наталія Гальчун. Деякі аспекти формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників на заняттях з іноземної мови. *Сучасні підходи у формуванні професійних компетентностей фахових молодших бакалаврів* : Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., 01 червня 2022 р. / ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету». С. 28-33.
  18. Дарія Пустовойченко. Формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх психологів засобами іноземної мови як один з пріоритетних напрямків професійної підготовки. *Науковий вісник Мик. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Миколаїв, 2018. № 4 (63). С.102-106.
  19. Литовченко Н. А. Формування міжкультурної компетенції на заняттях з іноземної мови. *Актуальные проблемы преподавания иностранных языков для профессионального общения / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2014.* http://confcontact.com/2014_04_25edu/65_Litovchenko.htm (дата звернення : 14.07.2022)

Husak L., Halchun N. Integrative Nature of Intercultural Competence: on the Example of Foreign Language Teaching

The article deals with one of the actual problems in modern research in the field of pedagogy – intercultural competence. The authors aimed to prove its integrative nature. In the course of investigation the essence of the concept “competence” was studied and analyzed, and the authors’ definition of competence is presented. Eight core competences defined by the European Reference Framework, and the list of key educational competencies in accordance with the regulatory and legal documents of Ukraine in the field of education are noted, their relationship is analyzed.

Based on the experience of foreign languages teaching in the institutions of higher education, the authors of the article pay attention that intercultural competence formation is most successfully and fully carried out when students master a foreign language code, which is centered on the various types of activity using: communicative, research, creative, etc. And the very process of foreign language teaching demonstrates the integrative nature of intercultural competence, interactive and complementary character of generalcultural and communicative competences especially clear. The authors came to the conclusion: as sociocultural component is one of three parts of communicative competence, so it, certainly, is the connective chin with generalcultural competence, which, in its turn, forms intercultural competence of an education seeker.

The investigators consider that the integrative nature of multicultural competence consists in the ability to reach mutual understanding with different cultures representatives. It serves as an effective integration tool and means of mobility of Ukrainian specialists in the European and world educational and professional spaces, contributes to their competitiveness in a multicultural society. The authors of the article recommend to take into consideration the research results in the development of educational and educational-professional programs when forming the list of educational components, programs and syllabi of the academic disciplines in the institutions of higher and professional pre-higher education.

Key words: *competence, communication, culture, communicative competence, general cultural competence, intercultural competence.*